

ANULAREA ACTELOR JURIDICE ÎN PROCEDURA INSOLVABILITĂȚII

CANCELLATION OF LEGAL DEEDS IN INSOLVENCY PROCEEDINGS

CZU: 347.427:347.447.93

<https://doi.org/10.59295/spd2024j.60>

Rodica CHIRTOACĂ,
ORCID: 0009-000-8141-6507
e-mail: roddica@mail.ru
e-mail: rchirtoaca@inbox.ru
Universitatea de Stat din Moldova

***Summary.** After the initiation of the insolvency procedure, the authorized administrator is entitled to undertake, in the interest of creditors, a series of measures aimed at restoring the debtor's assets by reclaiming the assets that were alienated to the detriment of creditors.*

These measures can be categorized into two types: measures aimed at restoring the debtor's assets, which were diminished by fraudulent acts, and measures for managing the debtor's portfolio of contracts.

The annulment of legal acts in the insolvency procedure is of interest to the creditors of the debtor, as they find themselves unable to satisfy their claims.

This work aims to provide a general analysis of situations in which the debtor's acts may fall under the provisions of Articles 104-105 of Law no. 149/2012. Additionally, it focuses on the conditions under which legal action can be brought before the insolvency court.

In this study, research methods such as comparative analysis, deductive reasoning, and inductive reasoning were employed to ensure the achievement of the objectives formulated regarding the institution under investigation.

The main research tools used in this scientific endeavor included scientific publications in the field of bankruptcy, normative acts, and judicial practice.

Keywords: acts, creditor, fraudulently, interest, ,suspect.

INTRODUCERE

Intentarea procedurii insolvenței față de debitorul insolvent poate oferi prilejul constatării faptului că starea de insolvență a persoanei juridice nu se datorează riscului normal al afacerilor, ci și unor manopere frauduloase ale debitorului, care anticipând starea de insolvență a avut „grija” de a înstrăina active importante din patrimoniul său, eludând astfel dreptul creditorilor, prin sustragerea de la executarea silită a unor bunuri. În vederea reîntregirii dreptului creditorilor și pentru realizarea creanțelor acestora, Legea insolvenței nr.149 din 29.06.2012 reglementează dreptul administratorului/lichidatorului de a promova acțiuni în anulare sau constatarea nulității unor acte încheiate înainte deschiderii procedurii insolvenței.

Unele acte juridice au putut fi încheiate și executate de debitor sub presiunea dificultăților financiare, pentru evitarea ajungerii la încetarea plăților, dar cu păgubirea creditorilor. Datorită suspiciunii care grevează aceste acte juridice, perioada în care ele se încheie și care precedă începerea procedurii este cunoscută în doctrină sub denumirea de *perioadă suspectă* [1. p.97]. Această perioadă suspectă este diferită ca întindere, în funcție de natura actelor juridice, și se raportează la data cererii introductive sau data începerii procedurii. Orice act juridic pe care debitorul l-a încheiat în paguba creditorilor în cei 2 ani precedenți înaintării cererii introductive, (perioada suspectă) poate fi anulat de către instanța de insolabilitate la cererea administratorului /lichidatorului sau oricare creditor care are un interes legitim.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

1. ACTELE SUPUSE ANULĂRII.

Art. 104 -105 din Legea insolabilității nr.149 din 29.06.2012 [2] prevede în mod expres actele juridice care pot fi anulate de către instanța de insolabilitate;

- Orice act juridic încheiat de către debitor în ultimii 2 ani precedenți înaintării cererii introductive cu intenția de a împiedica, a întârzia sau complica posibilitatea de stingere a creanțelor creditorilor, care a afectat drepturile creditorilor. În acest caz se cere dovedită complicitatea contractantului la fraudă concepută de comerciantul debitor în dauna creditorilor săi. Dovada complicității acestuia la fraudă este în sarcina celui care promovează acțiunea în anulare. Complicitatea cocontractantului la fraudarea creditorilor îmbracă de cele mai multe ori forma unei înțelegeri frauduloase, între părțile contractante existând un „concert fraudulos”.

- Transferurile de bunuri sau asumarea de obligații cu titlu gratuit din partea debitorului, făcute în ultimii 2 ani precedenți înaintării cererii introductive, cu excepția asumării unor obligații morale sau a actelor pentru binele public (sponsorizare) în care generozitatea donatorului este proporțională patrimoniului său. Orice act de transfer cu titlu gratuit efectuat de un comerciant în stare de faliment sau care are reprezentarea iminenței unei asemenea stări este în mod evident în fraudă creditorilor micșorând gajul general asupra averii debitorului. Cad sub incidența nulității actele cu titlu gratuit donațiile, inclusiv cele deghizate, darurile manuale, remiterile de datori, renunțările la un drept fără contraprestație.

- Transferurile de bunuri sau asumarea de obligații de către debitor, făcute în ultimii 2 ani precedenți înaintării cererii introductive, în care prestația debitorului este vădit mai mare decât cea primită. Prin operațiunile comerciale se înțeleg orice acte juridice oneroase prin care părțile transmit între ele proprietatea sau un alt dezmembrământ al dreptului de proprietate în schimbul unei contraprestații, care în mod vădit depășește valoarea lor reală.

- Transferurile de bunuri de la debitor către un creditor, efectuate în ultimele 6 luni precedente înaintării cererii introductive, care au avut ca efect creșterea sumei

pe care creditorul ar urma să o primească în cazul lichidării debitorului. Pentru ca actul să fie anulabil este necesar ca el să fi fost efectuat în cele 120 de zile anterioare deschiderii procedurii falimentului, actul de transfer de proprietate să se facă direct către un creditor sau în folosul acestuia, și între valoarea bunului transmis și suma pe care creditorul ar fi obținut-o de la masa credală să existe o diferență semnificativă.

- Transferurile de bunuri de la debitor către un creditor, efectuate în ultimele 6 luni precedente înaintării cererii introductive, la care creditorul nu avea dreptul sau care s-au făcut pentru stingerea unei datorii care nu ajunseră la scadență. Plata este actul juridic prin care debitorul care face plata transmite creditorului o sumă de bani cu intenția de a stinge o obligație. Este anulabilă plata anticipată a datoriilor efectuate în cele 120 de zile anterioare deschiderii procedurii, dacă scadența lor fusese stabilită pentru o dată ulterioară deschiderii procedurii. Un asemenea act este evident detrimen-tul creditorilor care dețin o creanță certă, lichidă și exigibilă la o dată anterioară.

- Acordarea gratuită a unui gaj sau unei ipoteci, a oricărei alte garanții pentru o creanță care era neasigurată în ultimele 6 luni precedente înaintării cererii introductive sau pentru o creanță a unui acționar sau asociat al debitorului în perioada indicată la art. 105 al Legii insolvenței. Este anulabil actul de constituire a unei garanții reale, în cele 120 de zile anterioare deschiderii procedurii, pentru o creanță care era chirografa-ră, deoarece prin constituirea unor garanții reale, o creanță chirografară devine o creanță privilegiată în ordinea de distribuire prevăzută de Legea insolvenței. Orice acte încheiate și garanții acordate de către debitor după înaintarea cererii introduc-tive;

Spre deosebire de actele de transferuri patrimoniale enumerate la art. 104 din Legea nr.149/2014, sunt supuse anulării acele acte juridice încheiate cu persoanele afiliate dacă acestea sunt în dauna intereselor creditorilor, dacă ele au fost încheiate cu un asociat în comandită sau cu un asociat care deține cel puțin 20% din capitalul social al debitorului, atunci când debitorul este societate în comandită sau societate în nume colectiv. Se prezumă că un asemenea asociat semnificativ poate prin ponderea care o deține în capitalul social sau în ce privește drepturile de vot, să influențeze în mod decisiv întocmirea unor acte de transfer patrimonial în dauna creditorilor și evident în avantajul său.

- Cu un asociat (acționar) care deține cel puțin 20% din capitalul social al de-bitorului, atunci când debitorul este societate pe acțiuni sau societate cu răspundere limitată. Sunt de asemenea acte în fraudă creditorilor acte de transfer patrimonial în-cheiat de un debitor, societate pe acțiuni, în anul premergător deschiderii procedurii insolvenței, falimentului, cu unul dintre acționarii săi care dețin cel puțin 20% din acțiuni ori din dreptul de vot în adunarea generală, fiindcă poziția societară a acționarului poate determina încheierea unor acte care să fie în paguba creditorilor societății.

- Cu o persoană care se încadrează în prevederile art. 247 alin (1) al Legii insolvenței. Directorii, administratorii sunt persoane cu funcții de răspundere, prin

poziția lor și atribuțiile pe care le au ei pot încheia în numele persoanei juridice pe care o reprezintă acte de transfer patrimonial. Asemenea acte încheiate în anul precedent inițierii procedurii insolvenței, pot cauza pagube creditorilor, astfel că în această situație ele pot fi anulate, fiind întocmite cu intenția evident de fraudare.

- Cu un coproprietar – asupra unui bun comun indivizibil. Pot fi anulate actele juridice încheiate în anul premergător deschiderii procedurii insolvenței cu un coproprietar asupra unui bun comun, ca spre exemplu actul de vânzare – cumpărare a cotei indivize sau de transmitere a unor dezmembărăminte ale dreptului de proprietate aparținând debitorului, iar prin acesta a despăgubit creditorii. În sensul că prestațiile obținute din aceste acte sunt în dezavantajul societății debitoare.

- Cu administratorul sau lichidatorul; cu soțul, rudele și afiniile de gradul întâi și doi ai persoanei fizice care cade sub incidența lit. a)-e), cu soțul acestor rude și afini; cu persoana juridică în care persoana fizică care cade sub incidența lit. a) -e) și/sau persoanele afiliate acesteia fie dețin mai mult de 20% din capitalul social sau din drepturile de vot, fie sunt membri ai organului de conducere.

2. CONDIȚII DE ADMISIBILITATE.

Pentru intentarea oricărei acțiuni, și pentru introducerea acțiunii în anularea actelor juridice în procedura insolvenței este necesar a fi întrunite câteva condiții elementare: afirmarea unui drept, calitatea procesuală, capacitatea procesuală și interes. Dat fiind faptul că primele trei condiții nu suscită prea multe discuții, în acest articol va fi tratată condiția privind interesul. Reieșind din contextul art. 104, 105 al Legii insolvenței nr.149 din 29.06.12 persoana împuternicită de a depune acțiunea privind anularea actelor juridice este administratorul /lichidatorul sau oricare creditor care are un interes legitim. Prin urmare constatăm că interesul, este un element necesar pentru introducerea unei acțiuni în justiție. Interesul în doctrină a fost definit ca fiind folosul practic urmărit de cel ce a pus în mișcare acțiunea civilă [3. p.284]. S-a mai stabilit că interesul trebuie să fie născut și actual, legitim, personal și direct. În privința acțiunilor în anulare a actelor juridice debitorului insolvent s-ar putea pune problema existenței unui asemenea element având în vedere faptul că administratorul/lichidatorul nu este cel care a suferit în mod direct un prejudiciu și nici nu a fost parte la un raport de drept material. De asemenea, s-ar putea pune o altă problemă, și anume dacă administratorul nu acționează în propriul interes, atunci în interesul cui dânsul acționează?. În contextul art. 4 al Legii insolvenței nr.149 din 29.06.12 participanții la procesul de insolvență sunt administratorul provizoriu, administratorul insolvenței, lichidatorul, creditorii, adunarea creditorilor, comitetul creditorilor, debitorul sau, după caz, reprezentantul debitorului, alte organe și persoane stabilite în prezenta lege [2]. Aceste organe și persoane nominalizate, trebuie să asigure efectuarea rapidă a actelor și a operațiunilor prevăzute în prezenta lege, realizarea în condițiile legii a drepturilor și a obligațiilor celorlalți participanți la aceste acte și operațiuni. Din relațiile date putem deduce că administratorul/lichidatorul insolvenței ar acționa în intere-

sele debitorului și al creditorilor. Însă acest lucru ar fi absurd având în vedere faptul că administratorul/lichidatorul, prin acțiunile prevăzute de art. 104 – 105 din Legea insolvenței, urmărește să anuleze prin depunerea acțiunii în instanța de insolvență, actele juridice care au fost încheiate în defavoarea creditorilor, or este clară contrarietatea de interes a acestor părți, iar acesta din urmă, nu ar putea să le reprezinte pe amândouă. În doctrină s-a susținut că administratorul/lichidatorul acționează de fapt în numele debitorului realizând astfel indirect interesele creditorilor [4. p.10]. Considerăm că acest lucru este imposibil, dat fiind faptul că administratorul/lichidatorul urmărește scopul anulării actelor juridice încheiate de acesta. Contradictorialitatea dintre scopul urmărit la încheierea actelor de către debitor și natura juridică a acțiunii depusă de administrator rezultă imposibilitatea existenței interesului comun al acestor părți sau al reprezentării debitorului de către administrator/lichidatorul insolvenței. Potrivit Legii insolvenței nr.149 din 29.06.2012 administratorul/lichidatorul insolvenței este desemnat de către instanța de insolvență să conducă activitatea debitorului în cadrul procedurii reorganizării, falimentului și al procedurii simplificate a falimentului și să exercite atribuțiile stabilite de lege sau de instanța de judecată [2]. Iar la art. 66 alin (1)² învederează că una dintre atribuțiile principale ale administratorului/lichidatorului este inițierea proceselor judiciare privind urmărirea datoriilor, încasarea prejudiciului și anularea actelor juridice în temeiul prezentei legi și al altor acte legislative. Astfel, din aceste prevederi rezultă că administratorul/lichidatorul nu va fi cel care va reprezenta interesele debitorului, ci administrator cu statut special care acționează în strică conformitate cu legea.

O altă ipoteză, întâlnită în practică, este aceea că administratorul/lichidatorul susține interesele creditorilor. Ipoteza în cauză este susținută prin prisma faptului că actele ce se urmăresc a fi anulate sunt actele încheiate în detrimentul intereselor creditorilor. Întru cât prin depunerea acțiunii se urmărește anularea acestor acte am putea susține că se protejează interesele creditorilor. În rezultatul analizei doctrinei și jurisprudenței considerăm că această ipoteză nu poate fi acceptată deoarece administratorul/lichidatorul prin intentarea acestei acțiuni în anulare urmărește să readucă în patrimoniul debitorului bunul înstrăinat de către debitorul insolvent în mod fraudulos, pentru a forma masa de datorie care duce la stingerea creanțelor creditorilor validați. Altfel spus administratorul acționează, conform unei opinii în doctrină [5. p.65] ca „mandatar al justiției”.

3. TERMENELE PENTRU INTRODUCEREA ACȚIUNII ÎN ANULAREA ACTELOR JURIDICE ÎN CADRUL PROCEDURII INSOLVENȚEI.

Din analiza textului Legii insolvenței nr. 149 din 29.06.2012 pentru a fi admisibilă, acțiunea urmează a fi introdusă în termenul prevăzut de art. 104-105 al prezentei legi [2]. În conformitate cu art. 104- 105 al Legii nominalizate, acțiunile prevăzute în aceste dispoziții urmează a fi depuse în termen de 6 luni de la data în care a aflat sau trebuia să afle despre temeiul anulabilității, dar nu mai târziu de 12 luni de la inten-

tarea procedurii de insolabilitate. După cum rezultă , în cadrul procedurii de anulare a tranzacțiilor sunt prevăzute două termene de depunere a acțiunii în anularea actelor juridice.

Dat fiind faptul că acest mecanism nu a fost supus cercetării științifice în Republica Moldova , ne vom axa doar pe interpretările deduse din jurisprudența națională. Astfel, termenul 6 luni este un termen de recomandare, iar termenul 12 luni este un termen de decădere. Într-o altă opinie putem menționa că termenul de 6 luni este un termen de prescripție extinctiv. Practica judiciară susține însă că termenul de 6 luni , este un termen de prescripție extinctiv, iar termenul de 12 luni este unul de decădere. Se mai afirmă faptul că acțiunii în anulare îi sunt specifici acești termeni și prin urmare nu va putea fi intentată în termenul general de prescripție de 3 ani. Acțiunile prevăzute de art. 104 și 105 din Legea nr. 149/2012 vor putea fi depuse strict în termenele prevăzute de această lege și prin urmare consider că în cazul în care s-ar dori inițierea unei acțiuni pentru anularea actelor debitorului în termenul general de prescripție aceasta va putea fi făcută conform prevederilor de drept comun. În practica judiciară s-a susținut faptul că scopul pentru care au fost instituiți acești termeni este acela de a asigura securitatea circuitului civil, precum și pentru a împiedica tergiversarea procedurii insolvenței. Având în vedere scopul legiuitorului, așa cum este interpretat de către doctrină și de către practicieni, consider că termenul de 6 luni este natura unui termen de prescripție extinctivă, iar termenul de 12 luni este un termen de decădere. Prevederile art. 104 alin. (2) din Legea nr. 149/2012 sunt foarte clare cu privire la perioada de timp în care administratorul sau lichidatorul poate intenta acțiunea. Cu toate acestea, nu același lucru se poate spune despre dispozițiile art. 104 alin (4) și art. 105 alin. (5). Astfel, alin. (5) al art. 105 prevede: „ în cazul în care administratorul /lichidatorul nu-și dă acordul în termenul indicat de creditor , pentru înaintarea acțiunii în anulare conform prezentului articol , creditorul poate cere instanței de insolabilitate autorizarea înaintării acțiunii în anulare, cu trecerea cheltuielilor de judecată în contul cheltuielilor procesului de insolabilitate” [2]. Reieșind din contextual acestor dispoziții, îi este recunoscut creditorului posibilitatea de a introduce această acțiune, însă nu se prevede termenul limită până la care acesta poate acționa.

Dacă supunem interpretării aceste norme de drept , termenul menționat la art. 104-105 se aplică pentru ipoteza introducerii acțiunii de către administratorul / lichidator, nu și de către creditor, acesta putând depune acțiunea și după expirarea termenelor de 6 luni , respectiv 12 luni. Dar totuși consider că dispozițiile privind termenii de la art. 104-105 sunt aplicabili și creditorilor, deoarece sintagma „oricare creditor care are un interes legitim,, relevă intenția legiuitorului de a da posibilitatea creditorilor să inițieze aceeași acțiune, pe care administratorul /lichidatorul ar fi fost îndreptățit să o introducă și, deci în aceleași condiții. În doctrina insolvenței Române [5. p. 59] se susține ipoteza că în cazul în care administratorul judiciar nu introduce acțiunea în anulare, comitetul creditorilor o va putea face în termenul general de prescripție extinctivă de 3 ani. Comparativ cu Legislația insolvenței Republicii Moldova consider că acest lucru nu este posibil deoarece după cum rezultă din cele relatate mai sus această acțiune în nulitate

are un caracter special prevăzută de Legea nr.149/2012 căreia i se vor aplica termenii speciali . În rezultatul cercetării acestui subiect, rezultă că acțiunea în anulare a unor acte juridice ale debitorului insolubil ,prezintă următoarele trăsături; acțiunea este una facultativă pentru administrator sau lichidator; acțiunea poate fi introdusă în termen de 12 luni de la intentarea procedurii de insolabilitate, ; acțiunea poate fi depusă și de creditorii cu autorizarea instanței de insolabilitate, dacă administratorul sau lichidatorul nu o v-a depune în instanță.; actul juridic contestat să fie încheiat în ultimii 2 ani precedenți înaintării cererii introductive; actul juridic contestat a fost păgubitor pentru creditorii.

CONCLUZII

Conform celor expuse anterior , în concepția cercetătorului , textele art. 104-105 al Legii nr.149/2012 alcătuiesc un ansamblu funcțional , coerent, al cărui menire este de a oferi administratorului/lichidatorului, creditorilor ,instrumentul juridic pentru creșterea averii debitoare a debitorului insolubil , astfel încât , în raport cu principiile și normele de conduită corecte ale activității comerciale , să se obțină o majorare a valorii averii debitorului, în vederea maximei satisfacerii a creanțelor. Anume această operațiune este limitată la actele anulabile din perioada suspectă și totodată este posibilă înaintarea acțiunii numai în perioada de după intentarea procedurii de insolabilitate. Acțiunea în anulare, care instituie de fapt o anulare sine lege, reprezintă o măsură protecționistă în ciuda tratamentului dur care-l instituie.

REFERINȚE

1. Cârpenaru Stanciu D ,, Procedura reorganizării și lichidării judiciare,, București, 1996. p.224. ISBN 973-97210-0-1.
2. Legea insolabilității nr. 149/2012 publicat 14.09.2012 în Monitorul Oficial nr.193-197, art.nr.663.
3. 3. Țandăreanu Nicoleta ,, Procedura reorganizării judiciare,, București ,2000. p. 284.ISBN 973-655-032-X.
4. Pașca Viorel ,, Falimentul fraudulos, răspundere și sancțiuni,, București , 2005.p.270, ISBN 973-588-979-X.
5. Turcu Ion ,, Tratat teoretic și practic de drept comercial,, Vol.II, București, 2008.p.709, ISBN 978-973-115-542-7.
6. 6. Vonica Romul P ,, Drept comercial, reorganizarea judiciară și falimentul,, București, 2001. p.304, ISBN 973-8128-10-2.
7. Schiau Ioan ,, Regimul juridic al insolvenței comciale,, București 2001.p.549. ISBN 973-665-064-8.
8. Uniunea Națională a Practicienilor în insolvență din România, Procedura insolvenței, Culegere de practică judiciară,, .București 2011, p.619, ISBN 978-973-115-840-2.
9. Cod Civil al Republicii Moldova republicat în Monitorul Oficial nr.66-75 din 01.03.2019.